

REFLECTAREA ÎN JUDEȚUL TIMIȘ A HOTĂRĂRII PLENAREI COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN DIN APRILIE 1968 PRIVIND REABILITAREA UNOR ACTIVIȘTI DE PARTID

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte cheie: Partidul Comunist Român, plenara C.C., aprilie 1968, reabilitare, foști lideri comuniști, ecoul reabilitării, județul Timiș.

Keywords: Romanian Communist Party, The Plenary Sitting of the Central Committee, April 1968, rehabilitation of former communist leaders, the echo of the rehabilitation in Timiș County party organisations.

The Reflexion of the Plenary Sitting of the Central Committee of Romanian Communist Party from April 1968 Decisions in Timiș County Concerning the Rehabilitation of Some Party Activists (Abstract)

In the present study we will analyze the way the decisions of the Plenary Sitting of the Central Committee of the Romanian Communist Party from April 1968 – regarding the rehabilitation of some activists like Lucrețiu Pătrășcanu and Ștefan Foriș – reflected among the members of the party organizations from Timiș County.

The Plenary Sitting of the Central Committee of the Romanian Communist Party from the spring of 1968 (one of the outstanding political moments of that year) took place in a period of liberalization of the communist polity in Romania.

The Plenary Sitting decided the political rehabilitation of Lucrețiu Pătrășcanu and Ștefan Foriș the main culprits of their killing being the former leader of the party, Gheorghe Gheorghiu Dej (whose merits in the „construction of the socialism” were however recognized) and the former Minister of the Interior Alexandru Drăghici. There is a similar situation in the U.S.S.R., where Nikita Hrușciov considered Stalin and Beria responsible of the mighty Stalinist terror.

Through these rehabilitations, the party leadership, Nicolae Ceaușescu himself, intended to create the image of a communist party which aimed to definitely enthrone the socialist legality, the development of the party and state democracy, the observance of the collective work principle, its development in all fields, the rehabilitation of the historical truth.

At the same time it was stated that the new party government didn't want to assume and to be the accomplice of the political crimes from the 50s of the 20th century.

On the other hand, Nicolae Ceaușescu wanted through the rehabilitation of the former leaders of the party and the conviction of Gheorghe Gheorghiu Dej and Alexandru Drăghici to consolidate his own political power. Thus, the new leader of the party came off the Dej epoch and removed from power one of his main political rivals: Alexandru Drăghici. Concomitantly, other eminent communists (possible competitors for Ceaușescu), with years of service, like Emil Bodnăraș, Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, who belonged to the ruling factors of the party and who didn't stand out against Pătrășcanu's conviction, were warned.

Nor security either was exonerated of critics on this occasion, the general secretary of the party diminishing its merits in defeating the anti-communist resistance movement from Romania (allegation assumed also by other collaborators of the communist leader). Certainly, the assertion of the leader – that “the punitive activity” was not decisive in defeating the anti-communist opposition – was not true, as only through terror the resistance towards the Bolshevik regim could be defeated.

Untrue was also the charge brought to the Security according to which the murders and the abuses of the 1950's were possible because the security forces backed out of the control of the party. But at that time at the head of the security were two eminent activists of the Romanian Communist Party: Teohari Georgescu and Alexandru Drăghici. The killing of Ștefan Foriș and of Lucrețiu Pătrășcanu was decided by the party leadership and not by Security. Even from the record of the Plenary Sitting, but also from the assertions of some speakers results the state

* Universitatea de Vest Timișoara, B-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail vasileramneantu@yahoo.com.

of suspiciousness existing inside the party during Dej epoch and also the fact that those having different opinions from the leader of the party were investigated by the security agents.

Of course, through these accusations against Security they aimed to totally subordinate it to the party, in fact to its leadership.

The fact that the rehabilitation of the two falsely convicted in the past was political and not juridical has to be kept in mind. On the other hand, there were brought into the open the murders perpetrated by the party and by the Security only towards some of the party members, the violent suppression of the Romanian political, cultural, economical elite being not a concern for the Romanian Communist Party leadership in 1968. Thus, the Romanian communist leaders continued to approve the way their political opponents were eliminated.

At the meeting of the Timiș County Party activists, the speakers appreciated that the murders “were done in the name of the party”, demanding also the penal conviction for the guilty ones.

It has to be pointed out also the fact that the leaders of the Security Inspectorate, the Militia, the Magistracy, the County Court of Justice generally informed the participants at the meeting about the illegitimacies committed in Banat by their employees.

Paul Niculescu Mizil, one of the close collaborators of Nicolae Ceaușescu at that date, brought into discussion the necessity of increasing the role of the Great National Assembly and of the Council of Ministers in the economical and political life of the country.

Within the meetings of the local party committees of the county, the participants unanimously agreed with the decisions of the Plenary Sitting, some of the speakers referring to the abuses perpetrated in their localities by the militia and security forces.

On the other hand some of the party members were afraid to accuse Gheorghe Gheorghiu Dej and Alexandru Drăghici directly, fact that shows the fear and the uncertainty caused by the evolution of the reactions at the level of the party leadership.

At the level of Timiș County Committee of the Romanian Communist Party they observed that many of the local organisations party meetings were not well prepared, the discussed problems were superficially handled, the speakers scarcely expressed their own opinions, preferring to lay out whole passages from the press published materials. As a consequence, they advised the speakers to state their own opinions about the decisions of the plenary, positive fact that encouraged the democratization of the party.

Thereby, we can assess that through the decisions of the Plenary Sitting of the Central Committee of the Romanian Communist Party from April 1968 occurred a partial political rehabilitation, which aimed, besides the improvement of the image of the party, at the consolidation of Nicolae Ceaușescu's political power.

În România, încă de la mijlocul anilor 60, au început să se manifeste tendințe spre liberalism în politica Partidului Comunist Român, societatea românească primind destul de repede și favorabil aceste schimbări. Astfel, după „Declarația din aprilie” din 1964, starea de spirit din societatea românească s-a ameliorat cu atât mai mult cu cât se constata clar o creștere, e adevărat lentă, dar constantă, a nivelului de trai pentru majoritatea cetățenilor.

Din 1965 s-a accelerat simțitor și liberalizarea în domeniul culturii, deși procesul s-a desfășurat sub controlul atent al ideologilor partidului¹.

În plan politic, la începuturile regimului Ceaușescu, a avut loc transferul puterii politice de la o generație a nomenclaturii comuniste, legată de perioada sovietizării și de relația cu Moscova ca o condiție obligatorie a supraviețuirii politice, la o nouă generație de lideri politici „românizată”, ca urmare a inițierii de către fostul lider, Gheorghiu Dej, a liniei comunismului național. Două dintre direcțiile principale pe care s-a desfășurat acțiunea

de legitimare politică a regimului Ceaușescu au fost: „rescrierea istoriei oficiale a partidului și inserarea acesteia într-o nouă versiune, renaționalizată, a istoriei oficiale a României”.

Intenția de reinterpretare a trecutului cominternist al P.C.R. și de condamnare a rolului negativ al Kremlinului în evoluția interbelică a partidului a fost făcută publică la Congresul al IX-lea, Nicolae Ceaușescu vorbind despre necesitatea de a admite existența unor erori care au fost comise de către comuniștii români în perioada ilegalității, solicitând o „judecată obiectivă” a acestora².

În cadrul acestei politici, Nicolae Ceaușescu a urmărit și consolidarea propriei sale puteri, congresul partidului din 1965 aducându-i primele succese importante în acest sens. Astfel, în funcții importante de partid și de stat au fost promovați oamenii săi de încredere, iar unul dintre principalii săi adversari politici, Alexandru Drăghici, a fost înlocuit din demnitatea de ministru de interne,

¹ Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. 1965–1989. Geniul Carpaților*, Iași, (2011), 89.

² Arhivele Naționale ale României, *P.C.R. și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965–1972)*, ediție de documente elaborată de Alina Pavelescu, Laura Dumitru, București (2007), V.

pierzând astfel controlul serviciilor secrete, fapt ce i-a permis lui Ceaușescu să înființeze, puțin mai târziu, o comisie specială care să strângă materiale compromițătoare în legătură cu activitatea lui Drăghici la Ministerul Afacerilor Interne.

Această comisie, care avea sarcina oficială de a-l reabilita pe Lucrețiu Pătrășcanu, a fost înființată printr-o decizie a Secretariatului C.C. al P.C.R. în 21 octombrie 1965³, tot în acest scop constituindu-se (în toamna lui 1967) și o comisie a Comitetului Central condusă de către Gheorghe Stoica⁴.

În studiul de față vom analiza modul cum hotărârile Plenarei C.C. al P.C.R. cu privire la reabilitarea unor activiști de partid în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu și Ștefan Foriș s-au reflectat în rândul membrilor organizațiilor de partid din județul Timiș.

La 16 aprilie 1968 au fost trimise Comitetului Județean Timiș al P.C.R. proiectul ordinii de zi a viitoarei plene a Comitetului Central al P.C.R., precum și materialele care urmau a fi dezbătute cu acel prilej, documente în care nu era prevăzută discutarea chestiunii reabilitării unor foști activiști de partid.

Se sublinia însă că „Avînd în vedere caracterul intern al materialelor se recomandă ca ele să fie studiate în sediul Comitetului județean P.C.R.” și apoi să fie restituite Cancelariei Comitetului Central⁵.

Scînteia din 23 aprilie 1968 anunța lapidar că în ziua de 22 aprilie s-au deschis lucrările plenei Comitetului Central al P.C.R., la care au participat ca invitați șefi ai secțiilor C.C. al P.C.R., primi secretari ai Comitetelor județene de partid, miniștri, conducători ai instituțiilor centrale de stat și ai organizațiilor obștești, redactori șefi ai ziarelor centrale.

Plenara avea următoarea ordine de zi: 1) Dezvoltarea învățămîntului de cultură generală, profesională, tehnic și superior în Republica Socialistă România; 2) Cu privire la compoziția partidului, la întărirea continuă a rîndurilor sale și intensificarea activității de educare a comuniștilor; 3) Activitatea organelor și organizațiilor de partid,

³ Adam Burakoski, *op. cit.*, 79–89, 99–108.

⁴ Lavinia Betea, Cristian Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *Viața lui Ceaușescu. Fiul poporului*, Vol. 2, București, (2013), 306. Despre cazul Pătrășcanu și reabilitarea sa, vezi Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist*, București, (2001), 428; Belu Zilber, Actor în procesul Pătrășcanu. Prima versiune a memoriilor lui Belu Zilber, București, (1997), 259; Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Iași (2005), 234–235

⁵ Serviciul județean Timiș al Arhivelor Naționale, *fond Comitetul județean al P. C. R. Timiș*, d. 2/1968, f. 206.

de stat și obștești privind examinarea și rezolvarea scrisorilor, sesizărilor și cererilor oamenilor muncii; 4) Cu privire la pregătirea de luptă și politică a forțelor armate ale Republicii Socialiste România și la înzestrarea lor cu armament și tehnică militară; 5) Unele probleme actuale ale activității internaționale a Partidului Comunist Român; 6) În legătură cu reabilitarea unor activiști de partid⁶.

Hotărârea C.C. al P.C.R. cu privire la reabilitarea unor activiști de partid subliniază constatarea comisiei însărcinată cu cercetarea acestei chestiuni că erau lipsite de orice teme învinuirile la adresa lui Lucrețiu Pătrășcanu potrivit cărora acesta ar fi activat în slujba serviciilor de spionaj străine în vederea destrămării din interior a Partidului Comunist, că ar fi organizat un grup complotist antistatal și că ar fi desfășurat o acțiune de răsturnare prin violență a regimului politic, precum și că ar fi uneltit împotriva independenței țării.

Procesul Pătrășcanu a fost o înscenare, fiind încălcate cele mai elementare norme de legalitate și dreptate, toate acestea fiind posibile datorită faptului că în anii respectivi în Comitetul Central, în organele de conducere ale acestuia nu erau respectate normele democrației interne de partid, principiile muncii și conducerii colective. În aceste condiții, se preciza în continuarea documentului, măsuri de importanță deosebită pentru viața social-politică a țării erau luate fără o analiză temeinică și fără o dezbateră colectivă în organele de conducere ale partidului.

Pe de altă parte, era întreținută o stare de suspiciune și neîncredere față de membrii Comitetului Central, față de cadrele de conducere ale partidului și statului, având loc încălcări ale legalității, abuzuri contra unor activiști de partid și de stat, arestări și procese fără vreo bază juridică.

Plenara considera de o deosebită gravitate faptul că probleme cu caracter politic, divergențele de opinii asupra linie politice sau activității partidului erau privite ca motive pentru anchetarea penală a cadrelor de partid, în loc să fie rezolvate prin metode politice, dezbătute și soluționate în cadrul organelor sau organizațiilor statutare ale partidului. Astfel de metode au provocat mari daune activității partidului, au dus la excluderea din partid și la condamnarea unor activiști care nu au săvârșit fapte penale.

⁶ *Scînteia*, 23 aprilie 1968, 1. O hotărâre de o mare importanță a fost luată în domeniul învățămîntului, plenara decizând „prelungirea duratei învățămîntului de cultură generală obligatoriu de la 8 ani la minimum 10 ani”, acțiune care urma să se realizeze treptat până în anul 1972, vezi *Scînteia*, 24 aprilie 1968, 1.

Comisia a constatat că fostul lider al partidului, Gheorghe Gheorghiu Dej, în contradicție cu normele de partid, a intervenit în mersul anchetei dând indicații privitoare la desfășurarea acesteia, făcând adnotări orientative pe procesele verbale de interogatoriu, stabilind ce mărturii să fie obținute de la unii dintre cei anchetați, cine să mai fie arestat, îndrumând astfel nemijlocit întreaga activitate judiciară contra lui Pătrășcanu și exercitând, în acest fel, o influență negativă asupra întregii anchete și apoi a procesului.

Din materialul procesului rezulta și rolul nefast al altui lider comunist, Iosif Chișinevschi, care s-a ocupat direct de pregătirea și desfășurarea procesului, recurgând la falsuri grosolane și la încălcarea celor mai elementare norme de justiție.

„O răspundere însemnată pentru hotărârea luată de a se trece la judecarea lui Pătrășcanu, fără să se fi asigurat de temeinicia învinuirilor aduse de organele de anchetă revine membrilor de atunci ai Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Român. Aceasta arată lipsa de responsabilitate în luarea unor hotărâri de asemenea gravitate cum era trimiterea în instanța de judecată a unui militant de seamă a partidului”.

Comisia a mai constatat că ancheta desfășurată sub conducerea lui Alexandru Drăghici în loc să meargă pe linia stabilirii cu strictețe a adevărului, spre a se vedea în ce măsură acuzațiile invocate își aveau temei, s-a orientat spre obținerea cu orice preț a unor dovezi de învinuire penală pentru a se putea ajunge la condamnarea și executarea lui Pătrășcanu, recurgându-se la metode abuzive, samavolnice. În privința lui Drăghici, acesta s-a încărcat de o gravă răspundere prezentând Biroului Politic concluzii false, inducere în eroare care a stat la baza hotărârii trimiterii în judecată a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

La aceasta a contribuit faptul că Ministerul Afacerilor Interne era scos de sub îndrumarea organelor colective de conducere ale Comitetului Central, iar ministrul afacerilor interne se sustrăgea controlului acestor foruri, neadmițând subordonarea față de acestea⁷.

Plenara a hotărât *reabilitarea politică post-mortem* a lui Lucrețiu Pătrășcanu, urmând a se recomanda instituțiilor de justiție revizuirea, potrivit legii, a sentinței de condamnare, precum și luarea de măsuri pentru reabilitarea politică și juridică a celorlalte persoane din procesul Pătrășcanu⁸.

De fapt Nicolae Ceaușescu nu dorea să meargă mai departe în acest caz, declarând de la bun

început că partidul „nu-și va pune poalele în cap”, decidându-se, De asemenea, că anchetatorii, judecătorii și procurorii din procesele staliniste nu mai puteau fi trași la răspundere penal deoarece faptele lor s-au prescris prin depășirea termenelor legale în care ar fi putut fi urmăriți și judecați⁹.

În privința cazului Ștefan Foriș se arată că din „cercetările minuțioase” ale comisiei de partid, rezulta că învinuirea adusă acestuia de a fi fost agent informator al Siguranței nu era întemeiată, arestarea unor activiști în perioada celui de-al doilea război mondial nu s-a datorat vreunui act de trădare din partea lui Foriș, ci acțiunii unor elemente provocatoare strecurate în partid, precum și a încălcării regulilor de conspirativitate de către unele cadre de partid.

Se aprecia că în activitatea lui Foriș au existat lipsuri serioase și grave greșeli datorate unor metode nepartinice în muncă și a unor trăsături negative de caracter care au dus la fracționarea și dezorganizarea unor organizații de partid, la nerespectarea unor reguli ale conspirativității. În consecință plenara considera că demiterea acestuia din funcția de secretar general al C.C. al P.C.R. la 4 aprilie 1944 a fost necesară pentru a asigura unitatea de acțiune a partidului, capacitatea sa combativă și mobilizatoare.

În același timp plenara aprecia însă că lipsurile și greșelile lui Ștefan Foriș nu puteau constitui un motiv politic sau juridic pentru aplicare unor măsuri represive contra acestuia, de uciderea lui făcându-se vinovați Gheorghe Gheorghiu Dej, Teohari Georgescu, Ana Pauker și Vasile Luca.

Plenara C.C. a hotărât reabilitarea politică post-mortem a lui Ștefan Foriș, urmând a se recomanda organelor de justiție reexaminarea proceselor intentate unor activiști care au lucrat cu Foriș.

Cu același prilej s-a mai hotărât reabilitarea politică post-mortem a unor activiști de partid uciși în U.R.S.S. în timpul lui Stalin (Ecatarina Arbore, Constantin Dobrogeanu Gherea, Elena Filipovici, Marcel Pauker, etc.), ca și anularea sancțiunilor de partid, a celorlalte măsuri politice care au fost luate în trecut contra lui Miron Constantinescu, Ion Craiu, Ioan Demeter, Constantin Doncea, Mihai Levente, Vasile Modoran, Dumitru Petrescu, Aurel Vijoli.

Plenara a mandatat Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. să analizeze și celelalte cazuri similare privind activiști de partid și de stat și să ia măsurile corespunzătoare, informând despre aceasta Comitetul Central.

⁷ *Ibidem*, 26 aprilie 1968, 1.

⁸ *Ibidem*, 3.

⁹ Lavinia Betea, Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai, Ilarion Țiu, *Viața lui Nicolae Ceaușescu...*, 305–306.

Având în vedere răspunderea deosebită, directă, ce-i revenea pentru anchetarea abuzivă și ilegală, cu metode nepermise a lui Lucrețiu Pătrășcanu, pentru inducerea în eroare a conducerii partidului în legătură cu învinuirile aduse acestuia, pentru abuzurile și măsurile represive contra altor activiști ai partidului, apreciind cu totul nesatisfăcătoare poziția pe care a avut-o în Prezidiul Permanent, în Comitetul Executiv și în Comitetul Central, plenara a hotărât scoaterea lui Alexandru Drăghici din Prezidiul Permanent și din Comitetul Executiv, excluderea sa din C.C. al P.C.R., recomandând și revocarea acestuia din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Comitetul Executiv urma să analizeze răspunderea politică a tuturor acelor care au participat la acțiuni represive cu caracter ilegal și să stabilească măsurile de sancționare pe linie de partid a acestora.

Pentru ca pe viitor să nu se mai repete astfel de ilegalități, plenara a decis respectarea cu strictețe a principiului conducerii și muncii colective, întărirea rolului conducător al P.C.R. în toate domeniile, încât fiecare sector al vieții sociale să se aplece permanent sub controlul și îndrumarea partidului, creșterea și mai mult a rolului Comitetului Central în viața P.C.R.

Pe de altă parte, organele Ministerului de Interne, ale Consiliului de Stat al Securității aveau obligația „sacră” de a respecta fără nici o abatere legalitatea socialistă, întreaga lor activitate trebuind să se desfășoare în strânsă și nemijlocită legătură cu organele de partid și sub conducerea acestora.

Trebuiau luate toate măsurile ca nici un cetățean să nu poată fi arestat fără un motiv întemeiat și dovedit, pentru ca nici un activist și în general nici un membru de partid să nu poată fi anchetat sau arestat fără aprobarea organelor de partid. În același timp, nici o indicație sau dispoziție dată de vreoaică persoană, indiferent de funcția pe care o deținea aceasta, nu putea să înlocuiască legea¹⁰.

Public, poziția liderului P.C.R., Nicolae Ceaușescu, a fost exprimată la adunarea activului de partid din București. Acesta aprecia, cu acest prilej, că faptele „îl acuză și îl condamnă pe Alexandru Drăghici, ca organizator și înfăptuitor al acestor acțiuni criminale împotriva activului de partid și de stat, îl acuză și-l condamnă pe Gheorghiu Dej, care a inițiat și patronat aceste acțiuni”.

Pe de altă parte, Ceaușescu sublinia că „În decursul anilor s-a încercat să se acrediteze la securitate ideea că aceasta a dus de fapt lupta cu dușmanul.

Încă din 1956 am criticat această concepție, subliniind că nu securitatea, ci partidul a fost organizatorul și conducătorul luptei împotriva dușmanului, că nu activitatea represivă este hotărâtoare, întrucât nici o activitate de acest fel nu poate lichida burghezia, nu poate lichida moșierimea. Numai activitatea revoluționară, de transformare a societății și de construcție socialistă poate asigura victoria în această luptă. Dar dacă noi am desființat clasele dominante, reacțiunea, aceasta se datorește nu măsurilor represive, ci tocmai victoriilor strălucite obținute de poporul nostru în construcția socialistă...”.

Nicolae Ceaușescu îl mai acuza pe Drăghici că „Nu există domeniu de activitate în care (acesta n.a.) să nu fi împins securitatea de a se erija în organ suprem de conducere, pe deasupra partidului, a Comitetului Central, a comitetelor regionale, a ministerelor”¹¹.

Desigur condamnarea epocii lui Gheorghiu Dej (ca și schimbările survenite la nivelul conducerii de partid și de stat, măsurile luate în cadrul Securității) au întărit poziția politică a lui Nicolae Ceaușescu¹².

În perioada care a urmat au fost organizate în toate capitalele de județ consfătuiri care au analizat hotărârile plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român¹³. Ședința activului de partid din județul Timiș s-a desfășurat în ziua de 27 aprilie 1968, la lucrările acestuia participând din partea conducerii partidului Paul Niculescu-Mizil, care la data respectivă era membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent și secretar al Comitetului Central al P.C.R.

Au fost prezenți la această întrunire importantă pe lângă membrii și membrii supleanți ai Comitetului județean P.C.R., activiști de partid de la toate nivelele, conducerile organizațiilor de masă și obștești județene, un număr de membrii de partid cu stagiul din ilegalitate, conducerile institutelor de învățământ superior și instituțiilor de cultură și artă, oameni de știință, profesori, studenți, ziariști, cadre din Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Afacerilor Interne, și din justiție.

În prima parte a ședinței a fost citit raportul comisiei de partid constituită în vederea clarificării situației lui Lucrețiu Pătrășcanu, raportul privind cazul Ștefan Foriș, referatul cu privire la unii militanți ai mișcării muncitorești din România care și-au pierdut viața în U.R.S.S.¹⁴.

¹¹ *Ibidem*, 28 aprilie 1968, 1–3.

¹² Adam Burakowski, *op. cit.*, 108.

¹³ *Vezi Scînteia*, de la sfârșitul lunii aprilie 1968.

¹⁴ Serviciul județean Timiș al Arhivelor Naționale, *fond Comitetul județean P.C.R. Timiș*, d. 30/1968, f. 1. O informare

¹⁰ *Scînteia*, 26 aprilie, 3.

În cuvântul său, primul-secretar al Comitetului județean Timiș al P.C.R. Mihai Telescu afirma că reabilitarea lui Lucrețiu Pătrășcanu reprezenta „o zguduitoare înfățișare a unui șir de grave acțiuni represive ilegale”. În continuarea intervenției sale el arăta că „În plenară am încercat un sentiment de adâncă amărăciune când din documentele prezentate am aflat că Lucrețiu Pătrășcanu..., a fost executat pe baza unor învinuiri false pentru formularea cărora poartă răspunderea unii membrii ai conducerii partidului din această perioadă”.

Subliniind că unul dintre principalii vinovați era fostul ministru de interne Alexandru Drăghici, vorbitorul evidenția următoarele: „Vă mărturisesc tovarăși, că m-a pătruns adânc atitudinea principială, răbdătoare de înaltă etică comunistă care a caracterizat discuțiile purtate în Plenară, inclusiv luările de cuvânt ale unora dintre cei care au suferit presiuni fizice și morale în timpul detenției cu numai 10–15 ani în urmă deși faptele sale nu mai pot lăsa loc clemenței, întreaga atmosferă din plenară era propice pentru ca el să ia o poziție autocritică. Dar poziția sa a fost incalificabilă, revoltătoare, de-a dreptul dezgustătoare. El nu a manifestat nici măcar o licărire de vibrație omenească, atunci când Plenara Comitetului Central se pronunța pentru reabilitarea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu în fața partidului și a poporului”. În loc să aprecieze principialitatea cu care P.C.R. milita pentru întronarea definitivă a legalității socialiste, pentru dezvoltarea democrației de partid și de stat, Drăghici a încercat să denigreze activitatea Comitetului Central, a Comitetului Executiv, să califice acțiunea inițiată de către conducerea partidului pentru restabilirea adevărului istoric drept proces de intenție și act de răfuială personală, iar prin aceasta, arăta primul secretar al județului Timiș, fostul demnitar comunist devenea un calomniator al politicii P.C.R.¹⁵.

Mihai Telescu se întreba cum de au fost posibile asemenea acte, tot el precizând că în Partidul Comunist Român s-au simțit influențele negative ale politicilor Cominternului și Biroului Informativ, ale proceselor politice care au avut loc în alte țări socialiste în anii postbelici, dar principalele cauze trebuiau căutate în condițiile interne, în atmosfera de suspiciunea (evidențiată și în documentele plenarei, n.a.), în lupta pentru putere, în trăsăturile personale negative ale celor care au contribuit la comiterea unor asemenea fapte.

Referindu-se la Gheorghe Gheorghiu Dej, vorbitorul aprecia că acesta prin meritele sale „a fost și

va rămâne unul din militanții de seamă ai mișcării revoluționare din patria noastră”, dar că în persoana lui s-au concentrat și unele dintre cele mai negative trăsături, ca aviditatea de putere, subestimarea formelor colective de conducere, încălcarea normelor vieții interne de partid, atitudini de suspiciune, de subiectivism și arbitrar, iar manifestarea acestor trăsături a creat o atmosferă ce a favorizat practicile brutale ale lui Drăghici, sustragerea acestuia de la răspunderea față de partid, scoaterea securității de sub controlul P.C.R., comiterea unor fapte grave chiar „într-o perioadă de mari victorii pe frontul construcției socialismului”.

În aceste condiții Comitetul Central a socotit just că trebuia ca adevărul istoric să fie cunoscut¹⁶.

Pentru ca asemenea crime să nu se mai repete, Mihai Telescu sublinia că fiecare organ de partid avea obligația să aplice cu fermitate principiul muncii colective, cadrele de partid din județul Timiș purtând o mare răspundere pentru crearea climatului necesar exprimării libere, curajoase a părerilor de către membrii de partid în cadrul adunărilor de partid. „Sîntem ferm hotărâți în a trage la răspundere pe acei membri de partid – indiferent de funcția pe care o ocupă – care, prin comportarea lor, înăbușă critica, amenință pe cei care caută să dezvăluie lipsurile, pe acei care se opun întronării cu fermitate a normelor democrației de partid, în toate organizațiile, în întreaga activitate a comuniștilor”, conchidea liderul comunist local¹⁷.

Iosif Bayerle, membru al C.C. al P.C.R., președintele Colegiului de partid, arăta în cuvântul său că aceste crime „s-au făcut în numele partidului”.

El preciza că a avut „cinstea” să cunoască activitatea partidului și înainte de 23 august 1944, iar ceea ce s-a întâmplat nu a caracterizat P.C.R., faptele discutate sunt ale unor oameni lipsiți de răspundere, carieriști și care nu meritau să fie conducători de partid.

Bayerle nu avea cuvinte destul de aspre pentru a condamna cercetarea abuzivă, criminală și exterminarea săvârșită de unele persoane din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, condus de către Drăghici. Dar „...aceasta nu înseamnă că toți lucrătorii de la M.A.I. nu și-au făcut datoria pentru apărarea cuceririlor revoluționare. Dimpotrivă așa cum s-a mai analizat la Comitetul Central, la fostele organe regionale, raionale de partid, marea majoritate celor trimiși ca să lucreze în acest sector de activitate s-au achitat conștiincios de sarcinile primite”.

privind desfășurarea conferinței, vezi și în *Scânteia*, 30 aprilie 1968, 2.

¹⁵ *Ibidem*, f. 8–9.

¹⁶ *Ibidem*, f. 9–10.

¹⁷ *Ibidem*, f. 11.

Luând în discuție rolul avut de Dej la săvârșirea ilegalităților din anii 50 ai secolului trecut, vorbitorul după ce recunoștea că fostul lider a avut o contribuție pozitivă la construirea socialismului, îl învinuia că în contradicție cu normele de partid a intervenit în desfășurarea anchetei, „fapt ce dovedește că a urmărit necondiționat condamnarea lui Pătrășcanu, de care nu a reieșit la plenară că ar fi avut frică că-i va putea lua locul pentru că era bine pregătit, apreciat și stimat de popor, problemă ce a rămas de a fi adâncită în viitor”.

În continuarea cuvântării sale, Bayerle i-a acuzat și pe Iosif Chișinevschi, dar și pe ceilalți membri ai Biroului Politic din perioada respectivă, pentru că au hotărât trimiterea în judecată a lui Lucrețiu Pătrășcanu fără a respecta normele de partid, statutul partidului, fără a cerceta cu grijă și până la capăt motivele acuzării lui de către organele de partid¹⁸.

Iosif Bayerle a adus în discuție și cazul ilegalistului bănățean Ștefan Horompo, având numele de ilegalist Miklos Kovacs, fost instructor al C.C. al P.C.R. din perioada 1923–1924 și care datorită activității sale politice a fost arestat și condamnat la Timișoara la 10 ani de închisoare. Acesta însă a reușit în anul 1925 să evadeze din închisoare, cu ajutorul partidului, plecând în U.R.S.S., unde în 1938 a dispărut (deci în timpul mării terori staliniste, n.a.) la acea dată fiind membru al Partidului Comunist sovietic. În consecință vorbitorul propunea cercetarea cazului respectiv în scopul reabilitării.

Bayerle mai preciza că soția lui Horompo, Horvath Nemedi Terezia a emigrat și ea în U.R.S.S. după fuga soțului său, devenind la rândul ei membră a Partidului Comunist din Uniunea Sovietică, fiind condamnată în 1940 la 6 ani de închisoare, reabilitată în 1960, întorcându-se apoi în țară¹⁹.

Rectorul Institutului de medicină din Timișoara, reputatul savant Pius Brânzeu considera, în intervenția sa, că „toți cei care s-au făcut vinovați de aceste nelegiuiri trebuie trași fără întârziere la răspundere”²⁰.

Prim vicepreședintele Consiliului Popular provizoriu județean, Vasile Daju se întreba cum era posibil ca „astfel de fapte odioase să aibă loc în Partidul Comunist Român”, afirmând că „Aceste metode teroriste, nu au nimic comun cu lupta politico-ideologică a partidului nostru marxist-leninist, nu au nimic comun cu morala noastră comunistă”.

¹⁸ *Ibidem*, f. 12–14.

¹⁹ *Ibidem*, f. 14.

²⁰ *Ibidem*, f. 20.

Referindu-se la rolurile avute de către Dej și Drăghici în condamnarea lui Pătrășcanu și Foriș, V. Daju aprecia că „pe Gheorghe Gh. Dej tot poporul l-a stimat și iubit”, iar Alexandru Drăghici a căutat să se sustragă în mod laș de la răspunderea pe care o avea în odiosul asasinat al lui Lucrețiu Pătrășcanu, aceste fapte hidoase apărând ca o pată neagră „pe ecranul luminat de victoriile obținute de poporul nostru sub conducerea partidului”²¹.

Vasile Daju evidenția că „nu trebuie admisă încălcarea sau știrbirea principiului muncii colective sub nici o formă, întrucât una din cauzele principale care au generat aceste fapte urâte este urmarea încălcării acestui principiu”. Trebuia, De asemenea, asigurată respectarea legalității socialiste fără nici o abatere.

În județul Timiș, în fosta regiune, informa vorbitorul pe cei prezenți la ședință, unele cadre din organele locale ale administrației de stat, „din aparatul nostru, au comis încălcări de natură a prejudicia pe cetățeni sau chiar statul. Au existat situații în care unele organe nu au respectat dreptul de proprietate personală, garantat prin Constituție, sau abuzând de calitatea lor au favorizat pe anumiți cetățeni în dauna statului. Și unele cadre din Ministerul Afacerilor Interne au dovedit încălcări, fie prin omisiunea de a lua măsurile dictate de lege, fie abuzînd de competența acordată lor prin lege”²².

Ioan Pentek, procurorul șef al Procuraturii județului Timiș, sublinia că era revoltător faptul că organele de anchetă au fost orientate spre fabricarea unor probe care să confirme acuzațiile false prin orice mijloace (constrângeri fizice și presiuni morale). Dar abuzurile și ilegalitățile nu au încetat o dată cu definitivarea anchetei, ele au continuat în cursul proceselor, când s-au încălcat cele mai elementare garanții procesuale, iar „Faptul este cu atât mai grav cu cât ele s-au comis și după adoptarea de către Marea Adunare Națională a Constituției din 1952, care a marcat un pas însemnat în ocrotirea drepturilor fundamentale ale cetățenilor și a inviolabilității persoanei”.

Analizând activitatea procurorilor din Timiș, Ioan Pentek amintea că au existat cazuri de „neobservare atentă a legilor, constînd în anchetarea netemeinică a unor cauze și în supravegherea incompletă a organelor de cercetare penală ale miliției, ceea ce a avut drept consecință trimiterea în judecată a unor persoane nevinovate, care au fost apoi în mod just achitate de instanțe”.

Pentru ca în viitor să nu se mai întâmple astfel de ilegalități, procurorul șef promitea luarea

²¹ *Ibidem*, f. 21–22.

²² *Ibidem*, f. 23.

tuturor măsurilor pentru ca nici un cetățean să nu fie arestat sau trimis în judecată fără motive întemeiate și dovedite.

El mai considera că „este justă măsura de a se analiza răspunderea politică a tuturor celor care au participat la acțiuni represive cu caracter ilegal și de sancționare pe linie de partid a celor vinovați”²³.

Alexandru Simlovici (ilegalist, membru de partid din 1936, închis pentru o perioadă de patru ani, din 1947 activând în cadrul securității) afirma că au fost încălcate în cazul Pătrășcanu (pe care l-a cunoscut personal) cele mai elementare norme de partid, precum și legile statului.

Vorbitorul aprecia ca fiind foarte justă afirmația potrivit căreia abuzurile și ilegalitățile au fost posibile datorită sustragerii organelor de securitate de sub controlul partidului la toate nivelurile.

Lucrând în securitate timp de 14 ani și având pe lângă funcțiile de serviciu și anumite sarcini politice, Simlovici își aducea aminte „că au fost date ordine din partea conducerii ministerului ca probleme importante din activitatea organelor securității să nu fie aduse la cunoștința organelor de partid”.

Ilegalistul a relatat și episodul din 1956, când fiind necesară o reducere a efectivelor securității, cea mai mare parte dintre cei trecuți în rezervă erau membrii de partid, unii cu o activitate destul de îndelungată. În acest context vorbitorul a participat, în același an, la o ședință a activului securității pe țară, la care din partea Biroului Politic a luat parte Nicolae Ceaușescu, care a criticat hotărât această atitudine avută de către conducerea ministerului față de vechii membri de partid, dar Alexandru Drăghici a respins criticile „aducând motive cu totul neîntemeiate”.

Potrivit proprie-i mărturii, Simlovici a fost scos din rândul securității în februarie 1961, fără absolut nici un motiv²⁴.

Ilegalista Terezia Horvath și-a început cuvântarea cu rugămintea de a se adresa în limba maghiară deoarece „din motive independente de mine, am petrecut 29 de ani departe de patria mea în care am uitat limba română”.

În continuarea ea a arătat că a suferit din cauza cultului personalității, iar ca emigrantă în U.R.S.S., unde a trăit 29 de ani, a activat pe linie de tineret. În anul 1940 a fost arestată și, pe baza unor acuzații false, a fost condamnată la 6 ani de închisoare, fiind eliberată în 1946.

Soțul său, Ștefan Horompo a fost membru de partid din anul 1918, fiind unul dintre fondatorii

Partidului Comunist Român. În anul 1924 a fost arestat la Timișoara și închis la Jilava, iar un an mai târziu, după 19 zile de grevă a foamei, a reușit să evadeze, fiind condamnat pentru această faptă la 10 ani de închisoare.

În U.R.S.S. în timpul mării terori staliniste a fost arestat (1938) dispărând pentru totdeauna. După moartea lui Stalin, cu mari greutatea, Terezia Horvath a luat legătura la Moscova cu reprezentanții Partidului Comunist Român, a fost reabilitată și a reușit să se întoarcă în anul 1964 în România, iar „cu ajutorul conducerii partidului mi s-a rezolvat situația”. În privința soțului său însă situația nu era clarificată, acesta nefiind reabilitat.

În încheierea intervenției sale, ilegalista a evidențiat că hotărârea plenarei privind reabilitarea unor activiști de partid reprezenta „un nou document pentru restabilirea legalității socialiste”²⁵.

Inspectorul șef al Inspectoratului județean de securitate, Iosif Turc, a condamnat cu asprime practicile abuzive care au fost folosite în anchete (provocări, plasmuiți de declarații, constrângeri fizice și morale).

Șeful securității Timiș relatează, în continuarea cuvântării sale, că a lucrat și în aparatul central al Ministerului Afacerilor Interne și afirma „cu toată răspunderea că nu numai în cazul lui Lucrețiu Pătrășcanu s-au folosit în trecut bătaia, constrângerea fizică și morală”. El avea convingerea că unele dintre aceste metode abuzive au fost cunoscute s-au chiar au fost încurajate de către conducerea M.A.I., motiv pentru care ele „s-au petrecut și mai jos în aparatul de securitate”.

Iosif Turc a oferit și unele detalii privind metodele abuzive folosite de către organele de securitate în anii 50. Astfel „La Direcția de anchete din Ministerul de Interne, era un ofițer cu un fizic foarte dezvoltat care în scop de intimidare era introdus în camerele de anchetă și folosit ca sperietoare împotriva celor arestați”.

Potrivit părerii sale, Alexandru Drăghici a fost părtaș la înscenarea judiciară care a dus la exterminarea lui Pătrășcanu, fostul ministru de interne încercând apoi să arunce vina pe alte persoane. Referindu-se la Gheorghe Gheorghiu Dej vorbitorul aprecia că acesta a orientat desfășurarea anchetei în sens negativ, „Dar Alexandru Drăghici cunoaște că ofițerii prin regulament militar sînt datori să nu execute ordine ilegale și să raporteze dumnealui, însă le-a executat și atunci cînd Biroul Politic a analizat cazul Lucrețiu Pătrășcanu, în loc să raporteze adevărul a dezinforma”²⁶.

²³ *Ibidem*, f. 34–35.

²⁴ *Ibidem*, f. 40–42.

²⁵ *Ibidem*, f. 43.

²⁶ *Ibidem*, f. 47–49.

Turc sublinia că era necesar ca la nivelul securității județului Timiș să fie analizat modul cum s-a muncit, să fie scoase în evidență cu tărie neajunsurile, care în unele cazuri existau și în acel moment, „să fie înfierate practicile acelor ofițeri care au comis abuzuri și care în activitatea lor nu fac deosebire între anumite fapte ce sînt generate de nemulțumiri sau atunci cînd se are de-a face cu acte dușmănoase îndreptate contra orînduirii de stat”. Ori pentru aceasta era necesar ca întreaga activitate a securității să fie desfășurată în strînsă și nemijlocită legătură cu organele de partid și sub conducerea acestora, astfel încât să nu se mai repete abuzurile și ilegalitățile din trecut.

Trebuia, în același timp, respectată legea și aplicat principiul muncii colective în toate problemele majore, „inclusiv atunci cînd este vorba de a lua măsuri represive împotriva unor cetățeni”²⁷.

Radu Bălan, primul secretar al Comitetului județean Timiș al Uniunii Tineretului Comunist aprecia că pentru actele inumane săvârșite, Alexandru Drăghici trebuia să răspundă în fața partidului și a poporului.

„Din puținele lucruri ce le-am reținut de pe atunci îmi amintesc că datorită acestor practici se manifesta la membrii de partid, la cetățenii de rînd nesiguranța față de situația lor, frica de a-și exprima deschis părerile și opiniile, lucru care a dus la îngrădirea maselor largi de a participa liber la tot ce se înfăptuia în țara noastră”, afirma liderul organizației comuniste de tineret din județ²⁸.

Ioan Anton, profesor universitar, membru corespondent al Academiei R.S.R. și-a exprimat următoarea opinie: „Evoluția socială a României, în special în primii ani după eliberarea țării a fost caracterizată printr-o luptă de clasă ascuțită. În această luptă – condusă de partid – împotriva reacțiunii sprijinite de cercurile reacționare de peste hotare un rol important a revenit organelor Ministerului Afacerilor Interne, justiției, procuraturii, etc. Pentru succesele obținute în muncă, partidul și poporul a acordat o înaltă apreciere acestor organe. În decursul anilor însă s-au comis și unele abuzuri, încălcări ale legislației socialiste, măsurile luate față de unii cetățeni fiind arbitrar și nejustificate. Interpretînd și aplicînd legile în mod subiectiv, după bunul lor plac unele cadre au nesocotit faptul fundamental că în socialism legea este expresia voinței întregului popor și nimănui indiferent de funcție nu-i este îngăduit s-o încalce abuziv sau s-o aplice discriminatoriu”²⁹.

²⁷ *Ibidem*, f. 50.

²⁸ *Ibidem*, f. 47.

²⁹ *Ibidem*, f. 38.

Ioan Cimponeriu, conferențiar în cadrul Institutului Politehnic din Timișoara, își aducea aminte de nedumerirea cauzată în rîndul activiștilor, cînd din senin, Lucrețiu Pătrășcanu a fost acuzat de crime de înaltă trădare.

Evidențiind meritele lui Pătrășcanu, universitarul timișorean evidenția faptul că Pătrășcanu putea greși într-o problemă sau alta, dar după ce și-a dovedit devotamentul față de partid timp de trei decenii „era neconvingător ca el să treacă dintr-o dată de partea fascismului sau imperialismului”. Dar cazul său nu a fost supus discuției în partid, Pătrășcanu fiind suprimat. „Astfel de crime și samavolnicii au fost posibile fiindcă unii tovarăși care dețineau funcții de cea mai înaltă răspundere, însuși tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej (care nu putea fi absolvit de răspundere pentru ce s-a întîmplat) uitînd de etica comunistă, călcînd în picioare munca colectivă, lăsîndu-se tîrîți de scopuri meschine, carieriste, au dezinformat partidul, au indus în eroare activiștii, masele și prezentînd concluzii false, folosind metode abuzive, samavolnice”, au înlăturat tovarăși devotați, capabili, care le stăteau în cale.

Vorbitorul mai sublinia că nu exista nici o scuză prin invocarea cultului personalității impus din afară, căci suprimarea lui Pătrășcanu a avut loc după moartea lui Stalin și „demascarea” lui Beria, în momentul cînd în alte țări socialiste se trecea la reabilitarea unor persoane condamnate pe nedrept³⁰.

În opinia generalului Constantin Didulescu, Alexandru Drăghici se făcea vinovat nu numai în fața P. C. R., dar și în fața întregului popor, „Și ca militar care a depus jurămîntul față de popor, patrie și partid, cer să se aplice cele mai severe măsuri ale legii Republicii Socialiste România să-și atragă ura și disprețul întregului popor”³¹.

Șeful miliției din județul Timiș, Viorel Tăurăscu își exprima, în cuvîntul său, oprobiul față de gravele încălcări ale legii, abuzuri și crime săvârșite de către Alexandru Drăghici, „cu atît mai mult cu cît prin funcția pe care o deținea, a influențat negativ activitatea organelor și formațiunilor pe care le-a condus”.

Referindu-se la situația din cadrul Inspectoratului de miliție Timiș, Tăurăscu aprecia că au existat neajunsuri și greșeli. „Astfel, călăuzirea tuturor acțiunilor în baza și limitele legalității, aplicarea cu fermitate a dispozițiilor legale în practica muncii, nu a caracterizat pe fiecare lucrător de miliție, ca factor activ în apărarea

³⁰ *Ibidem*, f. 57–58.

³¹ *Ibidem*, f. 59–60.

proprietății, drepturilor cetățenilor și asigurarea ordinii publice”.

În acest sens au fost comise unele ilegalități, comportarea față de cetățeni lăsa încă de dorit, erau folosite metode abuzive în cercetarea unor persoane (lovirea și bruscarele acestora), nu erau respectate regulile procedurii în îndeplinirea atribuțiilor profesionale, fiind săvârșite abateri intolerabile de la principiul legalității socialiste³². În acest mod oamenii cinstiți au fost îndepărtați de lucrătorii de miliție și prin aceasta organele Ministerului de Interne au fost lipsite de un ajutor prețios în îndeplinirea sarcinilor încredințate.

Cu toate indicațiile date de către conducerea P.C.R. prin care s-a atras atenția asupra manifestărilor de slăbire a vigilenței față de acțiunile elementelor dușmănoase, au mai fost întâlnite cazuri de subapreciere a activității elementelor infracționale, existând încă numeroase genuri de infracțiuni care prezentau un pericol social deosebit.

Printre neajunsurile întâlnite la nivelul Inspectoratului de miliție Timiș se numărau și lipsa de control și exigență, precum și corupția. Totodată „Unii lucrători din formațiunile de deservire a populației nu au înțeles pe deplin faptul că ei sînt la dispoziția cetățenilor și nu aceștia la dispoziția lor, au dus la jignirea demnității umane, dînd în același timp ocazii la discuții nefavorabile și reclamații”.

Preocuparea conducerii Inspectoratului pentru ridicarea nivelului de pregătire profesională, juridică, politică, de lărgire a orizontului de cultură generală a lucrătorilor de miliție nu a fost de natură să satisfacă exigențele sporite pe care populația le cerea din partea miliției, chemată să vegheze la respectarea legalității socialiste.

Conducerea Inspectoratului își lua angajamentul, prin intermediul șefului ei, că va veghea ca nici un cetățean să nu poată fi arestat fără un motiv întemeiat și dovedit, pentru ca nici un membru de partid să nu poată fi anchetat sau arestat fără aprobarea organelor de partid³³.

În intervenția sa, Ștefania Funk, membru supleant al C.C. al P.C.R. aprecia că Gheorghe Gheorghiu Dej a avut o mare contribuție, o influență negativă asupra întregii cercetări și a procesului deoarece s-a temut de Lucrețiu Pătrășcanu, văzînd în acesta un rival.

În privința lui Drăghici, acesta nu a avut o poziție de comunist, de conducător, nu a manifestat curaj de răspundere pentru faptele săvârșite. Concluzia la care a ajuns Ștefania Funk

sintetizează de fapt ceea ce s-a întîmplat în cadrul conducerii Partidului Comunist Român în anii 50 ai secolului al XX-lea: „Este foarte trist că am reabilitat luptători de partid care au fost lichidați de comuniști”³⁴.

Potrivit lui Ștefan Pîrvulescu, președintele Tribunalului județean Timiș, în activitatea justiției nimic nu poate fi mai grav decât condamnarea unor oameni nevinovați și cu atât mai mult desfășurarea de procese pe bază de acte plătuite sau suprimarea unor oameni chiar fără judecată.

Samavolniciile comise au fost posibile datorită existenței unor elemente de subiectivism și lipsei de răspundere în adoptarea hotărârilor, nerespectării principiului de bază al activității P.C.R. și anume cel al muncii colective, care implică o răspundere solidară a întregului colectiv și personală a fiecăruia³⁵.

Pîrvulescu se întreba cum au putut procurorii să trimită în judecată și judecătorii de atunci, pe baza unor acte plătuite care nu coroborau între ele și a unor declarații obținute prin constrângeri fizice și presiuni morale, să-l condamne la moarte pe Lucrețiu Pătrășcanu, tot el arătînd că acest lucru a fost posibil și datorită intervenției directe a lui Dej, ca și a lui Chișinevschi, care s-a ocupat direct de pregătirea și desfășurarea procesului.

Ștefan Pîrvulescu se pronunța pentru respectarea principiului muncii colective în toate domeniile de activitate, fapt ce constituia o garanție că în viitor astfel de tragedii nu se vor mai putea repeta. De asemenea judecătorii trebuiau să tragă „învățămîntul” că prin aplicarea legii evitau cu desăvîrșire arbitrarul, fiind necesară respectarea strictă a legalității socialiste³⁶.

La finalul ședinței activului de partid din județul Timiș a luat cuvîntul Paul Niculescu Mizil, care a afirmat că Lucrețiu Pătrășcanu a săvârșit unele greșeli politice, dar nu a fost condamnat pentru acestea.

Demnitarul comunist anunța că „Poziția Comitetului Central este să se scrie o istorie a partidului nu după dorințele unui sau altui conducător de ieri sau de azi, cum s-a făcut ieri când s-a făcut după dorințele lui Gheorghe Gheorghiu Dej, ci o istorie a partidului pe baza faptelor reale”³⁷.

În privința lui Pătrășcanu, acesta a fost omorât pe baza unor înscenări monstruoase, învinuirile fiind obținute prin bătăi, schingiurări, falsuri, plătuiți, prin recurgere la provocări.

³⁴ *Ibidem*, f. 71.

³⁵ *Ibidem*, f. 72–73.

³⁶ *Ibidem*, f. 74.

³⁷ *Ibidem*, f. 89.

³² *Ibidem*, f. 66–67.

³³ *Ibidem*, f. 68–69.

Referindu-se la Ștefan Foriș, Mizil sublinia că și acesta a săvârșit greșeli, dar nu exista nici o justificare ca fostul lider de partid să fie ucis într-un mod barbar, prin lovire cu ranga în cap, fără nici o judecată. Drept urmare vorbitorul se întreba „Cu ce se deosebesc acești oameni de niște tâlhari?”

Paul Niculescu Mizil recunoștea că a crezut în afirmația lui Dej potrivit căreia în România nu au fost asasinați, precum în alte țări socialiste, lideri comuniști, susținând și el, cu prilejul diferitelor întruniri, acest lucru³⁸.

În continuarea expunerii sale, vorbitorul relatează că Alexandru Drăghici a afirmat că nu trebuia reanalizat trecutul, chestiunile puse în discuție erau vechi, petrecute într-o epocă eroică, dar conducerea partidului a respins această teză deoarece „Crimele acestea nu fac parte din eroismul acestor epoci, noi le dezvăluim, le condamnăm cu toată asprimea, indiferent care sînt răspunderile tovarășilor”. Aceasta pentru că „...noi nu dorim să ne asumăm răspunderea, să fim complicitii acestei crime odioase”.

Dacă această problemă era dezbătută era și pentru că „dorim să vedem care sînt cauzele care au permis ca să se ajungă la asemenea monstruoziități și ce trebuie să facem ca niciodată să nu mai fim puși în situația să se mai repete asemenea monstruoziități”.

Secretarul C.C al P.C.R. atrăgea atenția că „Pătrășcanu a fost împușcat după moartea lui Stalin și demascarea lui Beria și de aceea se înțelege graba cu care a fost împușcat Pătrășcanu”, metodele folosite fiind ale securității (nu ale partidului), care era deasupra organelor de partid³⁹.

În privința lui Gheorghe Gheorghiu Dej, acesta avea meritele sale în construcția socialismului, dar nu era menirea unui secretar general să primească de la Drăghici declarațiile arestațiilor și să îndrume personal cine să fie reținut, toate aceste fapte constituind încălcări ale normelor de partid.

În același timp s-a constatat că Dej nutrea adversitate față de Pătrășcanu, că o serie de oameni au dat declarațiile dorite de către autorități în timpul anchetei cu condiția de a fi lăsați, apoi, să plece în străinătate (cazul Mocyoni Stârcea).

Paul Niculescu Mizil relua acuzația lui Nicolae Ceaușescu privind controlul securității asupra economiei României, evidențiind că Drăghici analiza întreaga activitate economică din țară, prezentând informații lui Dej despre situația șantierelor de construcții, inevitabil cu propuneri cu cei care trebuiau a fi arestați, sub învinuirea de sabotaj.

Judecătorilor nu li s-a acordat nici timpul să se gândească, nici dreptul de a scrie sentința, actul de acuzare fiind dictat de către Chișinevschi, „Aceasta a fost judecata”. De asemenea „Multe din informațiile lui Drăghici care au ajuns la Dej erau pline de ură. Ură față de oamenii de artă, față de Pătrășcanu care era un om de cultură”.

În același timp, Gheorghe Gheorghiu Dej avea răspunderea și pentru asasinarea lui Ștefan Foriș⁴⁰.

Mizil relatează că în fața conducerii partidului, Drăghici a făcut apologia luptei pe care a dus-o cu „bandele din munți”, pentru a fi luat în considerare tot ce a făcut el. Desigur, aprecia vorbitorul, a existat luptă de clasă, au fost bande în munți, dar nu chiar atât de multe, iar dușmanul de clasă nu a fost înfrânt de către securitatea statului, aceasta a avut o mare contribuție, însă „dușmanul a fost învins prin lupta maselor populare din țara noastră, prin lupta partidului, prin organizarea de către partid a acestei lupte, prin faptul că poporul nostru a mers ca unul după partidul comunist împotriva capitaliștilor din țara noastră, împotriva apologeților acestora”. „Toată lumea știe că Drăghici nu a fost în nici un munte, el în loc de dușmani a lovit în partid, el a căutat dușmani nu în munți, ci în partid, în organele de partid”. După cum se poate vedea, punctul de vedere al lui Paul Niculescu Mizil cu privire la rolul securității în înfrângerea rezistenței anticomuniste din munți era identic cu cel al lui Nicolae Ceaușescu și pe care îl găsim în cuvântarea liderului comunist din capitală.

Toate acestea au fost posibile datorită faptului că în anii 50 spiritul de partid era slab, la fel prezentându-se situația și în privința controlului de partid, fiind dat ca exemplu cazul din 1954 când au fost scoși din securitate vechii membrii de partid, declanșându-se prigoana contra lor⁴¹.

În încheierea cuvântării sale referitoare la reabilitarea unor activiști de partid, Paul Niculescu Mizil arăta că „Am dori să declarăm public că reabilităm o serie de tovarăși pe care în realitate, în practică i-am reabilitat mai demult”.

Pentru ca astfel de abuzuri să nu mai aibă loc trebuia să se asigure fiecărui comunist posibilitatea să-și exprime deschis părerea în orice problemă, „Să mergem pe linia răspunderii fiecărui membru pentru tot ce se întâmplă în țara aceasta”. Fiecare are o răspundere personală, dar fiind membru în Comitetul Central, în comitetele județene, există o răspundere colectivă pentru întreaga activitate a „organului din care face parte”, fiecare membru al Comitetului Central, al comitetelor județene,

³⁸ *Ibidem*, f. 90.

³⁹ *Ibidem*, f. 91–92.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 93–94.

⁴¹ *Ibidem*, f. 95.

orașenești, al tuturor comitetelor de partid, fiind responsabil pentru întreaga activitate de partid.

Concomitent trebuia sporit rolul Marii Adunări Naționale, Consiliului de Miniștri, instituții politice de mare însemnătate în încetățenirea respectului față de lege. Nici un om, indiferent de funcția pe care o avea nu putea să facă ce vrea⁴².

Participanții la adunare au elaborat, la finalul acesteia, documentul intitulat „Hotărârea adunării activului de partid al județului Timiș”, în care se sublinia că fiecare activist de partid și de stat, indiferent de funcția sa, trebuia să respecte legile, să nu uite că îndatorirea sa primordială era să slujească intereselor cetățenilor, activul de partid din județ fiind de acord cu scoaterea lui Alexandru Drăghici din rândurile organelor de conducere ale Partidului Comunist Român și ale statului⁴³.

La 28 aprilie 1968 a fost redactată o „Informare privind felul în care s-a desfășurat adunarea activului de partid al județului Timiș” și în care se arăta că „Participanții la discuții au condamnat cu tărie acțiunile reprobabile ale lui Alexandru Drăghici, și atitudinea revoltătoare, lipsită de răspundere pe care acesta a avut-o în plenara Comitetului Central. În același timp, mai mulți vorbitori au subliniat răspunderea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej pentru gravele abateri ce s-au săvârșit în activitatea de partid⁴⁴.

De asemenea, se preciza în document, conducători ai organelor de stat (Procuratură, justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Securitate) „au menționat că și în activitatea lor s-au manifestat neajunsuri și greșeli, s-au folosit metode nepermise în cercetări, care au avut repercursiuni asupra aplicării întocmai a legilor⁴⁵.

Pe baza indicațiilor Comitetului Central al P.C.R., în comitetele de partid din județ au avut loc adunări în care au fost dezbătute documentele plenarei C.C. și care trebuiau să fie finalizate până în data de 15 mai 1968.

În acest scop au fost instruiți 104 activiști, membri ai Comitetului județean, activiști de partid județeni, lectori ai Școlii de partid, ai Cabinetului de partid, ziariști⁴⁶.

Într-o informare privind modul cum s-au desfășurat aceste adunări, se preciza că vorbitorii au făcut referiri la abuzurile săvârșite de către autoritățile locale de stat, președintele Consiliului popular Pișchia relatând cazul fostului șef de miliție care

aresta oameni nevinovați, bătea, considerând că era subordonat doar în fața organelor superioare din Ministerul Afacerilor Interne.

Și în alte localități s-a accentuat faptul că lucrătorii de miliție au primit indicații de la forurile lor superioare să nu informeze în legătură cu unele probleme autoritățile locale de partid.

În material se mai sublinia că în timpul acestor adunări participanții au pus puține întrebări.

Deosebit de importantă și semnificativă pentru starea de spirit a membrilor de partid (teamă, nesiguranță) era constatarea că „*Mai mulți vorbitori au manifestat reținere în a numi vinovăția lui Gheorghe Gheorghiu Dej, a lui Alexandru Drăghici vorbindu-se doar la general despre abuzurile comise, și din această cauză nu s-au înfierat pe cei vinovați*”⁴⁷.

Într-o nouă informare (din 11 mai 1968) privind adunările organizațiilor de partid din județ se relatează că hotărârile care se adoptau cu acest prilej erau „generale, tratând insuficient măsurile ce trebuiesc luate pentru continua îmbunătățire a activității. Nu se concretizează măsurile ce se impun a fi luate în organele P.C.R. privind principiul muncii colective...”

În consecință se impunea o mai temeinică pregătire a acestor adunări, mai ales în condițiile în care în mică măsură vorbitorii reușeau să își exprime pozițiile personale, expunând pasaje întregi din materialele publicate în presă. Era necesar ca cei care luau cuvântul să-și expună liber părerea lor în legătură cu documentele plenarei și să nu mai copieze paragrafe din hotărârile acesteia.

În legătură cu prezența membrilor de partid la aceste adunări, se preciza că cei absenți erau motivați⁴⁸.

Într-un nou document în care era analizat din nou modul cum s-au desfășurat întrunirile din perioada 4–15 mai se specifica faptul că în intervalul de timp respectiv au avut loc 373 de adunări la care au participat 52.112 membrii de partid și peste 7.500 invitați din conducerea organizațiilor de masă, cadre de conducere, specialiști din întreprinderi și instituții, cadre didactice care nu erau membrii de partid, etc⁴⁹.

În mai multe adunări s-a cerut cu insistență excluderea lui Alexandru Drăghici din rândurile Partidului Comunist Român. De asemenea în localitățile Pișchia, Sânpetru-Mare, Foeni, Honorici, etc. mai mulți vorbitori s-au referit la unele abateri de la legalitatea socialistă care au fost săvârșite de

⁴² *Ibidem*, f. 96–97.

⁴³ *Ibidem*, f. 103–104.

⁴⁴ *Ibidem*, d. 28/1968, f. 79.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 81.

⁴⁶ *Ibidem*, d. 30/1968, f. 117.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 118–119.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 180.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 184.

către lucrători de miliție și securitate, fapte pentru care aceștia au fost deja trași la răspundere⁵⁰.

La Sânpetru-Mare a fost dezbătut cazul unui membru de partid, fost primar al comunei în perioada 1946–1948, care a fost ridicat de către organele de securitate și despre care nu se mai știa nimic, vorbitorii cerând cercetarea cazului respectiv⁵¹.

Un eveniment amuzant s-a petrecut la Sinerșig, unde a participat la adunare și un membru de partid aflat în stare de ebrietate, dar care nu a deranjat întrunirea. Autorul referatului propunea ca „în asemenea împrejurări e totuși bine să se asigure securitatea eventual printr-o strajă de uteciști”⁵².

Concluzionând, plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din aprilie 1968 (unul din momentele politice marcante ale anului respectiv) a avut loc într-o perioadă de relativă liberalizare a regimului politic comunist din România.

În cadrul plenarei s-a hotărât reabilitarea politică a unor activiști de partid în frunte cu Lucrețiu Pătrășcanu și Ștefan Foriș, principalii vinovați de uciderea celor doi fiind fostul lider al partidului, Gheorghe Gheorghiu Dej (cărui i se recunoșteau totuși meritele avute în „construirea socialismului”) și fostul ministru de interne Alexandru Drăghici. Întâlnim astfel o situație similară cu cea din U.R.S.S., unde Nikita Hrușciov i-a făcut răspunzători de marea teroare stalinistă, în primul rând, pe Stalin și pe Beria.

Prin aceste reabilitări conducerea partidului, Nicolae Ceaușescu personal, urmărea să creeze imaginea unui partid comunist care își propunea întronarea definitivă a legalității socialiste, dezvoltarea democrației de partid și de stat, respectarea principiului muncii colective, creșterea rolului acestuia în toate domeniile, reabilitarea adevărului istoric.

În același timp s-a afirmat că noua conducere de partid nu dorea să-și asume și să fie complicea crimelor politice din anii 50 ai secolului al XX-lea.

Pe de altă parte, Nicolae Ceaușescu prin reabilitarea vechilor lideri ai partidului și condamnarea lui Gheorghe Gheorghiu Dej și a lui Alexandru Drăghici, dorea să-și consolideze propria sa putere politică. Astfel noul lider al partidului se rupea de epoca lui Dej și îl îndepărta de la putere pe unul dintre principalii săi rivali politici: Alexandru Drăghici. Concomitent, erau avertizați și alți fruntași comuniști (posibili competitori pentru Ceaușescu), cu vechi stagii de activitate în partid, precum Emil Bodnăraș, Gheorghe Apostol, Chivu

Stoica, care au făcut parte din forurile conducătoare ale partidului și care nu s-au opus condamnării lui Pătrășcanu.

Nici Securitatea nu a fost scutită de critici cu acest prilej, secretarul general al partidului reducând meritele acesteia în înfrângerea mișcării de rezistență anticomunistă din România (afirmație preluată și de către alți colaboratori ai liderului comunist). Desigur este falsă afirmația acestuia că nu „activitatea represivă” a fost hotărâtoare în înfrângerea opoziției anticomuniste, deoarece doar prin teroare a fost înfrântă rezistența față de regimul bolșevic.

Tot atât de neadevărată este și învinuirea adusă Securității potrivit căreia crimele și abuzurile din anii 1950 au fost posibile datorită faptului că organele de securitate s-au sustras controlului partidului. Ori în perioada respectivă în fruntea Securității s-au aflat doi activiști de frunte ai P.C.R., Teohari Georgescu și Alexandru Drăghici. Uciderea lui Ștefan Foriș și a lui Lucrețiu Pătrășcanu a fost decisă de către conducerea partidului și nu a Securității. Chiar din documentul plenarei, dar și din afirmațiile unor vorbitori, rezultă starea de suspiciune ce exista la nivelul partidului în perioada Dej, faptul că cei care nu aveau aceleași opinii cu liderul partidului erau anchetați de către organele de securitate.

Desigur că și prin aceste acuze aduse Securității se urmărea subordonarea totală a acesteia față de partid, de conducerea acestuia în realitate.

Trebuie reținut și faptul că reabilitarea celor condamnați pe nedrept în trecut a fost politică și nu juridică. Pe de altă parte au fost făcute publice și condamnate crimele săvârșite de către partid și de Securitate doar față de unii membrii de partid, suprimarea violentă a elitei politice, culturale, economice românești neconstituind o preocupare pentru conducerea P.C.R. din 1968. Astfel liderii comuniști români aprobau, în continuare, modul cum au fost eliminați adversarii lor politici.

La ședința activului de partid din Timiș unii dintre vorbitori au apreciat că asasinatele „s-au făcut în numele partidului”, cerându-se și condamnarea penală a celor vinovați.

Trebuie subliniat și faptul că șefii Inspectoratului de Securitate, de Miliție, Procuraturii și Tribunalului județean i-au informat, la modul general, pe cei prezenți la consfătuire de ilegalitățile care au fost comise de către lucrătorii din aceste instituții în Banat.

Paul Niculescu Mizil, unul dintre colaboratorii apropiați ai lui Nicolae Ceaușescu la acea dată, aducea în discuție și necesitatea sporirii rolului

⁵⁰ *Ibidem*, f. 186.

⁵¹ *Ibidem*, f. 170–173.

⁵² *Ibidem*, f. 121.

Marii Adunări Naționale și Consiliului de Miniștri în viața economică și politică a țării.

În cadrul adunărilor care au avut loc în comitetele de partid din județ, cei prezenți au fost în unanimitate de acord cu hotărârile plenarei, unii dintre vorbitori făcând referiri la abuzurile care au fost săvârșite în localitățile lor de către organele locale de miliție și securitate.

Pe de altă parte s-a manifestat și teama unor membri de partid de a-i învinovăți direct pe Gheorghe Gheorghiu Dej și pe Alexandru Drăghici, fapt ce denotă frica, nesiguranța față de evoluțiile care aveau loc la vârful partidului în acel moment.

La nivelul conducerii Comitetului județean P.C.R. Timiș se constata că multe dintre adunările

organizațiilor locale de partid nu erau bine pregătite, problemele discutate erau tratate superficial, cei care luau cuvântul doar într-o mică măsură și-au exprimat părerile personale, expunând pasaje întregi din materialele publicate în presă. În consecință, se recomanda ca vorbitorii să-și afirme propriile opinii față de hotărârile plenarei, fapt pozitiv ce încuraja democratizarea partidului. Exista astfel o stare de conformism în organizațiile respective.

Drept urmare, putem aprecia că prin hotărârile plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din aprilie 1968 a avut loc o reabilitare politică parțială, care a urmărit, pe lângă îmbunătățirea imaginii partidului, consolidarea puterii politice a lui Nicolae Ceaușescu.